

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ЯКОВЕНКО Ірина Василівна

УДК 336.7

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА БАНКІВСЬКУ
СИСТЕМУ УКРАЇНИ**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Ірина ЯКОВЕНКО

Керівник роботи
КУРОВСЬКА Наталія Олександрівна,
к.е.н. доцент

Житомир – 2024

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
Яковенко Ірини Василівни.

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» _____ 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту

к.е.н., професор _____

Дмитро ДЕМА

«__» _____ 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Яковенко І.В.

захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Яковенко І. В. Вплив іноземного капіталу на банківську систему України. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, 2024.

У кваліфікаційній роботі обґрунтовано теоретико-методичні аспекти впливу іноземного капіталу на банківську систему України. Висвітлено питання щодо походження іноземного капіталу як джерела фінансування банків, а також впливу цього капіталу на доступність банківських послуг. Проаналізовано банківські установи з іноземним капіталом. Окреслено перспективи залучення іноземного капіталу в банківську систему України.

Ключові слова: банківська система, іноземний капітал, фінансування, банківські послуги, банківські установи, капіталізація.

SUMMARY

Yakovenko I. V. The influence of foreign capital on the banking system of Ukraine. – Manuscript.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 072 "Finance, banking and insurance". – Polissia National University, 2024.

The theoretical and methodological aspects of the influence of foreign capital on the banking system of Ukraine are substantiated in the qualification work. The issue of the origin of foreign capital as a source of financing for banks, as well as the impact of this capital on the availability of banking services, is highlighted. Banking institutions with foreign capital were analyzed. The prospects for attracting foreign capital to the banking system of Ukraine are outlined.

Key words: banking system, foreign capital, financing, banking services, banking institutions, capitalization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЛІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У ФУНКЦІОНУВАННІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	7
1.1. Іноземний капітал як джерело фінансування банківської системи	7
1.2. Вплив іноземного капіталу на доступність банківських послуг	9
Висновки до розділу 1	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ	Error! Bookmark not defined.
2.1. Аналіз залучення іноземного капіталу у банківську систему України .	13
2.2. Оцінка ефективності діяльності банківських установ з іноземним капіталом та їх вплив на стан банківської системи України	15
Висновки до розділу 2	21
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	22
Висновки до розділу 3	25
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена активним глобалізаційним процесом, який є притаманним абсолютно всім сферам та напрямам життєдіяльності людства. Існуючий світовий досвід говорить про те, що жодна країна світу не має змоги побудувати раціональну та ефективну економіку у разі власного відособленого знаходження поза світовою економічною системою. Україна в тому числі не може уникнути цього.

Зазначимо, що тема присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі є доволі популярною поміж науковців. Наприклад, такі автори, як Іваніцька М.О., Гой Ю.Ю. та Кавецький Я.О. у своїх дослідженнях розглядали те, яким чином іноземний капітал здійснює вплив банківську систему нашої країни. Визначенню фактичних параметрів присутності в Україні банків з іноземним капіталом спрямували свої праці такі автори, як Приказюк Н.В., Бездітко Ю.М., Прасолова С.П. та інші.

Метою роботи є теоретико-методичне обґрунтування проблем впливу іноземного капіталу на банківську систему України та розробка практичних рекомендацій щодо перспектив його у вітчизняній банківській сектор.

Для досягнення мети, необхідно вирішити наступні *завдання*:

- розглянути іноземний капітал як джерело фінансування банківської системи;
- охарактеризувати вплив іноземного капіталу на доступність банківських послуг;
- здійснити аналіз залучення іноземного капіталу у банківську систему України;
- оцінити ефективність діяльності банківських установ з іноземним капіталом та їх вплив на стан банківської системи України ;
- визначити напрями підвищення капіталізації вітчизняних банківських установ.

Об'єктом дослідження є процес впливу іноземного капіталу на банківську систему України.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та прикладних аспектів процесу впливу іноземного капіталу на банківську систему України на прикладі вітчизняних банківських установ з іноземним капіталом.

Під час підготовки та написання роботи було застосовано наступні **методи**: логічного узагальнення, аналізу, синтезу, завдяки яким стало можливим реалізувати дослідження теоретичних аспектів сутності іноземного капіталу, його переваг та недоліків для банківської системи; методи фінансового аналізу, табличний та графічний методи, які сприяли наочності подання інформації.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні результати дослідження кваліфікаційної роботи пройшли апробацію на наступних науково-практичних конференціях:

- «Перспективи залучення іноземного капіталу в банківську систему України», опублікованій у збірнику «Фінансове забезпечення економіки» (30 травня 2024 р., Поліський національний університет);

- «Оцінка впливу іноземного капіталу на діяльність АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК», опублікованій у збірнику «Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку», присвяченій 73-ій річниці від дня народження д. е. н., професора Петра Степановича Березівського (7 березня 2024 р., м. Львів, Львівський національний університет природокористування).

Інформаційну базу дослідження становлять офіційні статистичні дані НБУ про іноземний капітал та іноземні банки в Україні, міжнародних організацій, законодавча, нормативна та довідкова література, фінансова звітність вітчизняних банківських установ з іноземним капіталом.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел (44 найменування). Основний текст роботи викладено на 22 сторінках. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 4 таблиць та 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЛІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У ФУНКЦІОНУВАННІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Іноземний капітал як джерело фінансування банківської системи

В першу чергу, зазначимо, що забезпечення капіталу банківських установ у відповідності до потреб економіки є основною задачею, яка стоїть перед банківською системою за умов глобалізаційних перетворень. Акумулявання рівня капіталізації вітчизняних банків являє собою одне з ключових завдань, яке сприяє забезпеченню достатнього рівня стабільності та надійності в цілому банківського сектору [32]. Саме через це, пильної уваги заслуговує питання щодо забезпечення достатнього рівня капіталу банків зважаючи на реалізацію ним ключових його функцій.

Наприклад, автор Панова Г. визначає капітал шляхом розгляду його функцій, зосереджуючи увагу на його роль та значимість, а саме відмічає, що капітал банку є важливим для покрокового упорядкованого підвищення активів та збереження рівномірного зростання їх активів та впевненості серед вкладників і кредиторів стосовно спроможності банківської установи успішно та ефективно функціонувати, дотримуватися норм та нормативів [9] щодо параметрів ліквідності, платоспроможності, а також і прибутковості .

Окрім цього, як зазначає автор, капітал є необхідним банківській установі за для:

- захисту її від суттєвих непередбачених збитків, які можуть мати місце у наслідку здійснення активних операцій, реалізуючи саме захисну функцію;
- забезпечення реалізації інтересів вкладників та низки інших кредиторів у випадку ліквідації банківської установи;
- придбання об'єктів основних засобів, обладнання, а також низки інших активів, які хоч і не приносять ефекту, але є важливими та необхідними за для реалізації банківських операцій та діяльності в цілому.

Відмітимо, що за для здійснення аналізу функціонування вітчизняної банківської системи, Національним банком відповідно до рішення Комітету від 5 лютого 2021 р. №40 було ухвалено рішення стосовно розподіл банківських установ на 3 основні групи, а саме банки з державною часткою, також банки з приватним капіталом, і, нарешті, банки іноземних банківських груп. Головним критерієм для здійснення групувань поміж банківських установ перша група включає ті банки, в яких державі або ж прямо, або ж опосередковано належить частка, яка перевищує 75% від банківського статутного капіталу. Що ж стосується другої групи, то вона складається з банківських установ, у яких, поміж кінцевих власників істотної участі може бути або один, або і декілька приватних інвесторів, які прямо та/або опосередковано можуть володіти понад 50% відсотками від статутного капіталу банку. В свою чергу, група банків з іноземним капіталом включає банки, у яких контрольні пакети акцій перебувають у праві власності іноземних банків чи ж то іноземних фінансово-банківських груп.

В той же час, відповідно до закону України «Про банки та банківську діяльність» з'являється таке поняття, як «банк з іноземним капіталом», відповідно до тлумачення нормотворця, під яким мається на увазі банк, у якому частка капіталу, яка належить хоча б одному іноземному інвестору, складає не менше 10% [24].

Розширення частки іноземних банків у банківському секторі країн, які або розвиваються, або знаходяться у статусі країни з перехідною економікою можна вважати результатом взаємодії низки рушійних сил, серед яких можна виокремити процес приватизації державних банків, наявність банківських криз, тобто за умови, якщо банки, які відчують на собі економічні труднощі, в наслідку чого виставляють на реалізацію, доволі часто після проведення фінансової реструктуризації за рахунок коштів держави [20]. Окрім великих міжнародних банків на вітчизняному ринку перебувають також і іноземні регіональні банківські установи, в тому числі і банківські установи, з якими зберігаються тривалі зв'язки як у діловому, так і іншому просторі.

Наприклад, автор І. Кулик відмічає, що банківським установам з іноземним капіталом належить вагома частка у вітчизняному фінансовому секторі, Через що, доцільно Національному банку України спрямовувати зосередити додаткові зусилля з метою регулювання та контролю у напрямку послаблення можливої залежності економіки країни від іноземного капіталу, уникнення витіснення банківського сектора України з ринку та посідання монопольного положення іноземними банками [5].

Отже, хоча і можна зазначити, що присутність іноземного капіталу у банківському секторі розширює капітальну базу, але розширення присутності іноземних банків до доступу до додаткових джерел фінансування, та все одно, дане питання є доволі суперечливим. Адже, низка іноземних банків не здійснюють кредитування малих та середніх суб'єктів господарювання, а головним чином, здійснюють обслуговування великих за розміром підприємств та заможних, фінансово забезпечених приватних осіб. Таким чином, не є можливим очевидно зазначити, що іноземна участь спричинить зростання доступності кредитів, як для малих, так і середніх суб'єктів господарювання в масштабах всієї системи.

1.2. Вплив іноземного капіталу на доступність банківських послуг

Що стосується іноземних банківських установ, то зі своїм приходом вони приносять з собою не лише просто капітал, а і технології, ноу-хау, а також і певний рівень незалежності від вітчизняної ділової еліти. Таким чином, вони мають здатність сприяти стабілізації банківської системи та в цілому ситуації на макрорівні, адже іноземні банки, головним чином, мають вищий рівень прибутковості порівняно з вітчизняними [12].

Для розширення присутності у фінансовому секторі банківських установ з іноземним капіталом та зростання і розвитку привабливості вітчизняного банківського сектору, має виконуватися низка вагомих умов, головні з яких акумульовано на рис. 1.1.

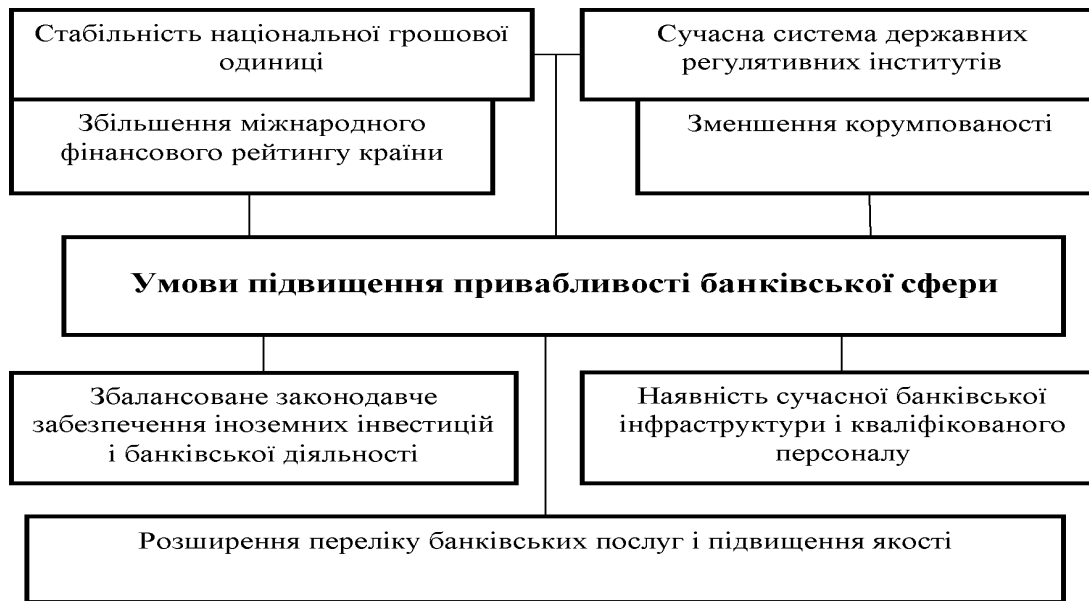

Рис. 1.1. Умови підвищення привабливості національного ринку банківських послуг для іноземного капіталу

Джерело: побудовано на основі [36].

Автори Т.Д. Гірченко, О.О. Стороженко та О.П. Шейко визначаючи наявність іноземного капіталу у вітчизняному банківському секторі та здійснюють акцент на доцільності системного підходу щодо регулювання входження іноземного капіталу для наступного зростання інвестиційного потенціалу сучасної банківської системи України [36].

Наявність іноземного капіталу є специфічною ознакою вітчизняної банківської системи, яка має місце ще з початку отримання статусу незалежності Україною. Головними причинами, які формують риси привабливості вітчизняної галузі банківських послуг для залучення іноземного інвестора. Можна виокремити перспективи одержання надприбутків завдяки можливості формування доволі високого рівня відсоткових ставок за різними видами кредитів, а також відсутність можливості у іноземних банків здійснювати розширення власної діяльності в межах національних ринків.

Здійснюючи захоплення нових ринків, а саме ринків країн, які перебувають на стадії розвитку, іноземні інвестори отримують спроможність ефективного впровадження вільних фінансових ресурсів. Хоча підвищення

даних тенденцій здійснює неоднозначний вплив на стан безпеки вітчизняної фінансової системи. При цьому, з одного боку має місце фінансовий розвиток держави, а з іншого – з’являються певні загрози (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Вплив іноземного капіталу на стан вітчизняної банківської системи

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Зростання рівня капіталізації вітчизняної банківської системи, а також результативності та ефективності її функціонування.	Підвищення стану чутливості вітчизняної банківської системи до будь-яких можливих економічних та політичних криз, які можуть мати місце в країнах-інвесторах.
Прискорення конкуренції в банківському секторі.	Загроза створенню монополії в умовах ринку іноземними банками
Можливість насичення національної економіки доступними кредитами.	Підвищення валютного ризику через розширення обсягу кредитування в іноземній валюті
Розширення спектру банківських послуг	Ускладнення банківського нагляду
Застосування високовартісних новітніх технологій, а також провідних методів банківської діяльності	Ризик посилення суперечностей, які є між транснаціональними, а також і національними інтересами
Зростання рівня якості обслуговування клієнтів банку.	Відплив капіталу з-за межі держави, а також в офшорні зони
Зростання кваліфікаційного рівня серед банківського персоналу	Поява ризику втрати суверенітету у галузі грошово-кредитної політики
Залучення у вітчизняну економіку зарубіжних інвестиційних ресурсів	Підвищення рівня залежності вітчизняної економіки від результативності діяльності інвесторів
Пришвидшення процесу реформування вітчизняного банківського сектору	Зростання ймовірності банкрутства вітчизняних банківських установ
Скорочення можливості відмивання коштів	Зростання ризику економічного шпигунства та ймовірних кібератак

Джерело: систематизовано автором на основі [36].

На основі даних таблиці можна зазначити, що ключовими перевагами інтеграції вітчизняної банківської системи у міжнародний фінансовий простір є зростання рівня її розвитку, а також залучення іноземних інвестицій. Доцільно відмітити, що саме іноземні банківські групи головним чином врятували банківську систему нашої країни під час кризи, яка мала місце у 2014 р. Та більше того, вони й сьогодні, під час повномасштабного вторгнення також здійснюють позитивний вплив на стан банківської системи нашої держави.

При цьому, негативними наслідками функціонування іноземних банків в нашій країні є загроза формування монополії в умовах ринку та навіть втрати

суверенітету у галузі реалізації монетарної політики, ускладнення банківського нагляду, підвищення рівня чутливості вітчизняних банків до можливих коливань, які можуть мати місце на світових фінансових ринках, підвищення сили іноземного контролю та ін. [36].

Узагальнюючи доцільно зазначити, наявність іноземного капіталу є суттєвим чинником впливу на сучасний стан вітчизняної банківської системи, а тому відіграє суттєву роль у досягненні сталого розвитку в цілому фінансового сектора України. При цьому, мірилом розподілу груп банківських установ у розрізі капіталу є критерій належності контрольного пакета акцій або іноземним банкам або фінансово-банківським групам.

Висновки до розділу 1

1. Іноземний капітал є важливим джерелом фінансування для банківської системи. Він може бути залучений у формі прямих інвестицій, позик або інших фінансових інструментів. Це сприяє розвитку банків та збільшенню їхньої фінансової стійкості шляхом збільшення капіталу та розширення масштабів діяльності.

2. Вплив іноземного капіталу на доступність банківських послуг може має позитивні і негативні наслідки. По-перше, – сприятиме збільшенню конкуренції та розвитку банківського сектору, що зазвичай призводить до покращення якості та доступності фінансових послуг для клієнтів. З іншого боку, іноземні інвестори можуть мати свої власні інтереси та стратегії, що може вплинути на рішення та дії банків у країні, включаючи встановлення високих процентних ставок або обмеження на доступ до кредитів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ

2.1. Аналіз залучення іноземного капіталу у банківську систему України

Проведемо аналіз присутності банків з іноземним капіталом у вітчизняному банківському секторі. Відповідно до даних НБУ, в Україні на 01.01.2024 р. залишилося 63 діючих банки. В свою чергу, серед банків, які припинили свою діяльність на території України впродовж 2023 р., 3 з них мали 100% іноземний капітал (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Динаміка кількості комерційних банків в Україні 2014-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі даних НБУ

В цілому, від 2015 р. спостерігається істотне зниження кількості банків, особливо державних, через ряд причин. Вплив на це мали економічна криза, втрати активів у зонах конфлікту та політика НБУ з посилення нагляду за банківською діяльністю. Най значущіше скорочення зафіксовано між 2015 і 2018 рр., коли кількість банківських установ впала майже в два рази. З останнього часу кількість банків систематично зменшується. Найбільше ця

кількість скоротилася у 2016 р. – на 46 банків. Надалі щороку зменшувався майже на 2-4 банки.

З повним введенням в дію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС забезпечено перехід відносин з ЄС до етапу політичної асоціації та глибшої економічної інтеграції, число іноземних банків у Україні зросло з 17 у 2017 р. до 23 у 2019 р., на 01.01.2024 р. їх 19. Щодо банків з частковим іноземним капіталом, їхній обсяг за період з 2014 р. плавно зменшувався на 1-2 одиниці щорічно, однак у 2019 р. показник повернувся до свого попереднього рівня. На 01.01.2024 р. в Україні працює 27 таких банків.

Європейський досвід у реформуванні банківської галузі надав імпульс для зміцнення та капіталізації банківської системи України після фінансових потрясінь 2014-2015 рр. Така перебудова зробила її більш стійкою до економічних викликів, пов'язаних з конфліктом з Росією. До 2023 р. діючі банки демонстрували позитивні фінансові показники, велику ліквідність та надійність. Політика НБУ, прийнята під час конфлікту, виявилася корисною для фінансового сектору.

Згідно з рис. 2.2, видно збільшення обсягу іноземних інвестицій у банківському секторі на 4% за десять років, і загалом з 2008 р. - на 20%. Щодо банків із 100% іноземного капіталу, їх частка зросла майже удвічі з 2013 р., досягаючи 33%. Проте дискусії щодо оптимального рівня іноземного капіталу в банківському секторі тривають. Зокрема, Голова АУБ вважає, що він не повинен перевищувати 30% [32]. Тоді як «Методичні рекомендації...» встановлюють цей показник на рівні 20-25%. За станом на 01.01.2024 р., 43% банківської системи становили іноземні інвестиції, що виходить за межі рекомендованого і може сигналізувати про ризики для фінансової стабільності країни [13].

Станом на 01.01.2023 р. частка іноземних інвестицій в банківському секторі України становила 43%, що виходить за межі встановлених «Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки

України» поріг в 40%, вказуючи на можливу небезпеку для банківської системи держави.

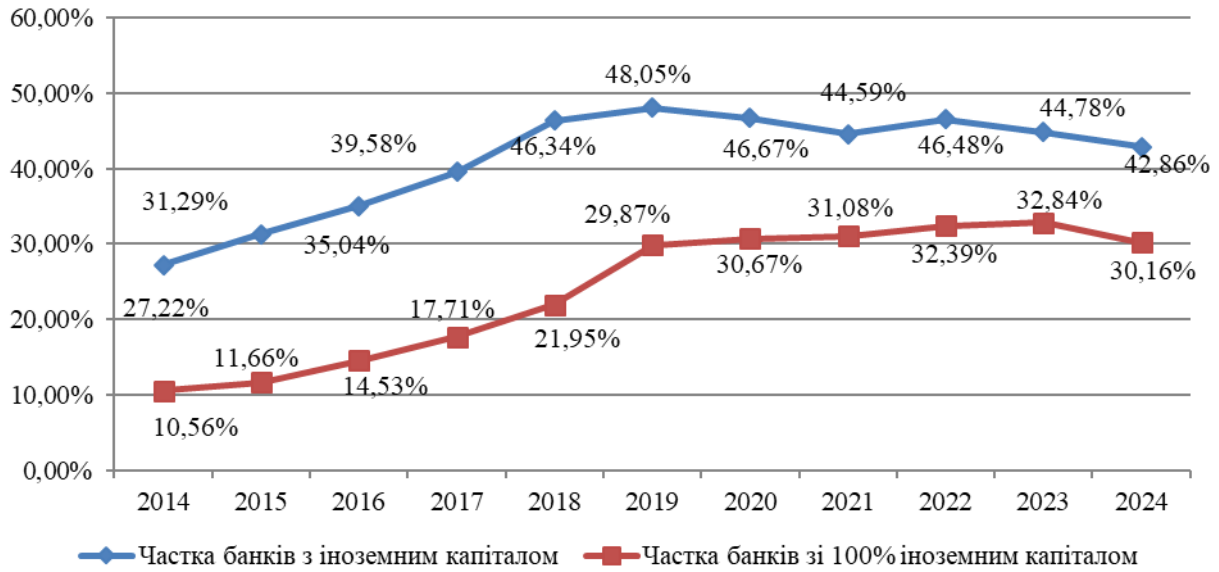

Рис. 2.2. Частка банків з іноземним капіталом 2014-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі даних НБУ.

Необхідно відзначити, що відкриття доступу для української банківської системи до іноземних джерел фінансування сприяло зменшенню диспропорції між обсягом заощаджень та інвестиційними потребами. Іноземні банкові установи забезпечували фінансову стабільність не тільки через суттєві внески акціонерів та кооперацію з міжнародними фінансовими структурами, але й завдяки застосуванню комплексних антикризових стратегій.

2.2. Оцінка ефективності діяльності банківських установ з іноземним капіталом та їх вплив на стан банківської системи України

Оцінюючи список та короткий опис банків іноземних банківських груп, які працюють в Україні виконавши нормативи НБУ станом на липень 2023 р. та не є «спонсорами війни», відзначаємо, що основні банки із зарубіжним капіталом в Україні представляють такі європейські країни, як Австрія, Франція та Угорщина. Безпосередньо структурний розподіл зображено на рис. 2.3.

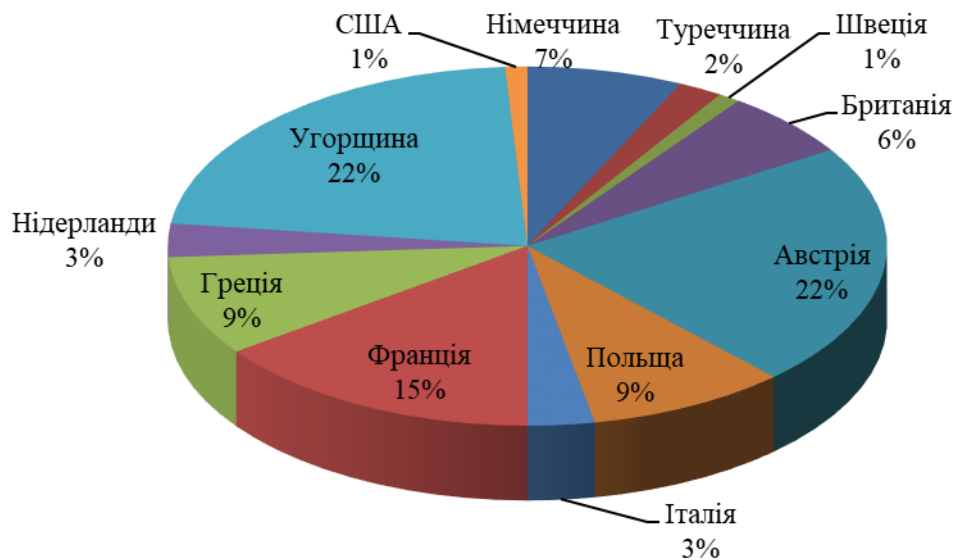

Рис. 2.3. Структурний розподіл бенефіціарів банків іноземних банківських груп станом на серпень 2023 р.

Джерело: складено автором на основі даних НБУ.

Протягом 2023 р. більшість національних банків стикалася із проблемами фінансової стабільності, що спричинило перерозподіл депозитних ресурсів на користь кредитних установ із європейськими інвесторами, відзначаючи їх резистентність в умовах економічних викликів. Згідно актуальної статистики, із 14 аналізованих банків із іноземним капіталом, шість визнано одними з найбільш надійних в Україні. Станом на серпень 2023 р., банки ІБГ контролювали приблизно 25% активів всього банківського сектора. При цьому слід зазначити потенційний ризик, пов'язаний зі складом іноземного капіталу, адже значна його частина до 2023 р. мала російське походження [15].

Проведемо детальний аналіз ключових параметрів БСУ за даними на 01.08.2023 р. Досліджуючи статистичну інформацію варто зазначити, що банки, в яких присутня державна участь, мають домінуючу позицію у банківському секторі (табл. 2.1). Вони контролюють найбільший обсяг активів та капіталу та відповідають за понад половину прибутку всього банківського сектора.

В цьому контексті важливо відзначити роль АТ «КБ «Приват-Банк», який володіє часткою у 26% від загального капіталу банківської системи країни. Отже, у випадку його продажу іноземному інвестору існує реальний ризик для

стабільності та незалежності національної банківської системи України. Банки, що входять до іноземних банківських груп, займають друге місце по обсягу ключових показників, з часткою активів та капіталу відповідно 27% і 31%. Їх прибутковість формує приблизно 24% загального при банку сектору. Це свідчить про те, що національний бюджет втрачає майже третину податкових надходжень, які могли б забезпечити вітчизняні банки.

Таблиця 2.1

**Основні показники банківської системи України станом на 01.08.2023 р.
у розрізі груп банків, визначених НБУ**

Група банків	Чисті активи		Власний капітал		Чистий прибуток		Кредити надані			
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	юридичним особам		фізичним особам	
							млн грн	%	млн грн	%
Банки з державною часткою	1394071	53,20	132864	46,89	53207	63,97	258416	51,10	77742	55,62
Банки іноземних банківських груп	706806	26,97	87961	31,04	19613	23,58	135343	26,76	16141	11,55
Банк з приватним капіталом	519415	19,82	62540	22,07	10357	12,45	111955	22,14	45899	32,84
Всього	2620291	100,00	283366	100,00	83178	100,00	505714	100,00	139782	100,00

Джерело: складено автором на основі даних НБУ.

Якщо ж аналізувати динаміку активів банківського сектору впродовж 2020-2023 рр., то можна зазначити, що з аналізу даних за 2023 р. випливає, що у порівнянні з 2020 р. обсяг активів іноземних банків зазнав суттєвих змін, а саме зріс на 26,69%, а тобто з 637 млрд грн до 807 млрд грн (рис. 2.4).

Хоча, аналізуючи по рокам, доцільно відмітити скорочення впродовж 2023 р. В аналізі активів окремих банків іноземних груп станом на 2023 рік, варто виділити чотири ключові фінансові установи, де частка кожної з них становить понад 10% від загальних активів іноземних банківських груп. Це АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Укрсиббанк», АТ «Креді Агріколь банк», та АТ «ОТП банк». Сумарно ці фінансові установи формують приблизно 72% активів іноземних банківських груп.

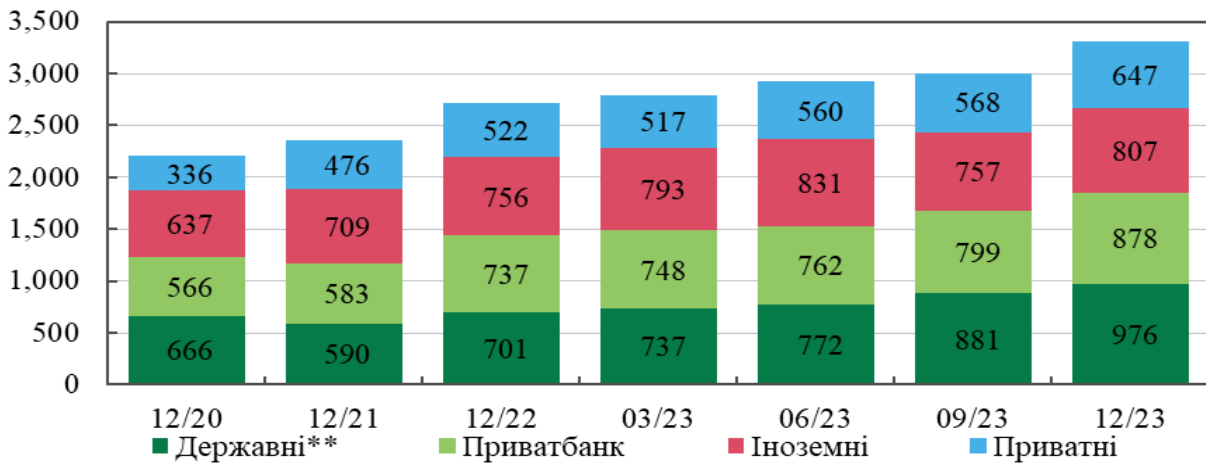

Рис. 2.4. Загальні активи банківського сектору за період 2020-2023 рр., млрд грн

Джерело: складено автором на основі даних НБУ.

У контексті загальних активів банківської системи України, кожен з цих банків має частку, яка перевищує 3%, а їхній сумарний вклад у систему досягає 18,2%. Розподіл чистих активів за групами банків впродовж 2020-2023 рр., наведено на рис. 2.5.

Також, на основі аналітичного дослідження динаміки фінансових показників можна відзначити наступне: впродовж 2020-2023 рр. загальні зобов'язання банків, які входять до складу іноземних банківських груп, демонстрували позитивну динаміку зі зростанням на 42,3%, а саме з 472 млрд грн. до 672 млрд грн, тобто на 200 млрд грн.

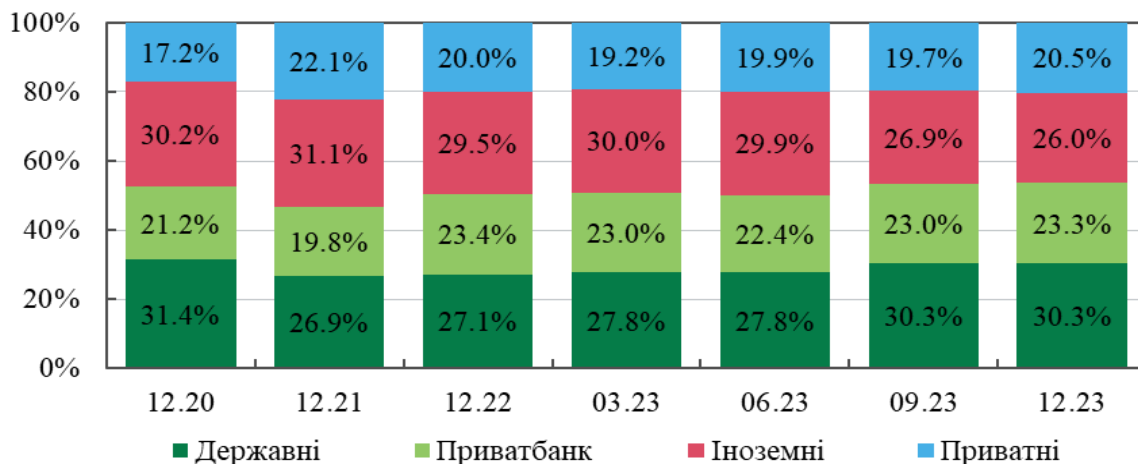

Рис. 2.5. Розподіл чистих активів за групами банків за період 2020-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі даних НБУ.

Адже 2020 р. позначився рекордом у контексті динаміки зобов'язань зі зростанням майже на 27 % (рис. 2.6).

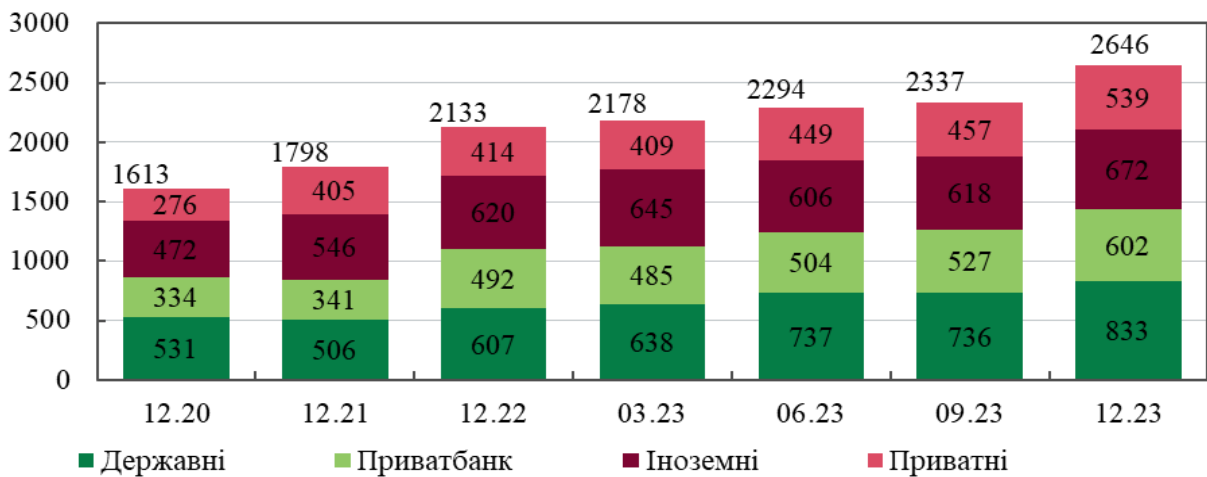
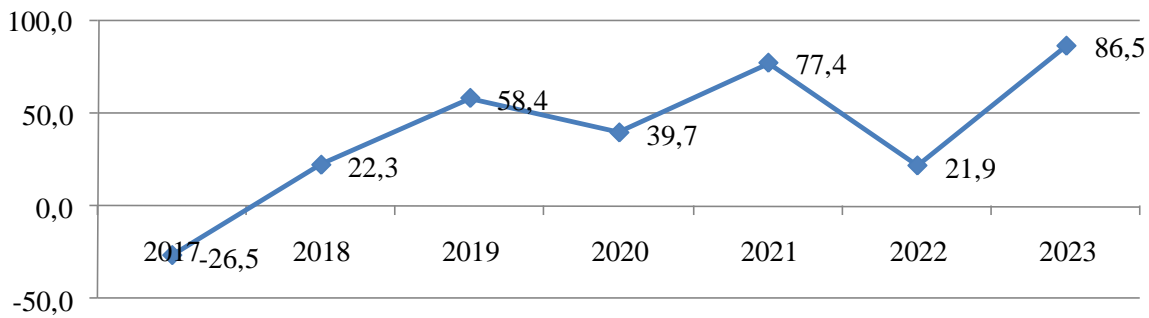

Рис. 2.6. Структура зобов'язань за групами банків за період 2020-2023 рр., млрд грн

Джерело: складено автором на основі даних НБУ.

Впродовж аналізованого періоду спостерігається стабілізація зростання зобов'язань, хоча темпи зростання стали помірнішими (наприклад, 8,46% у порівнянні з 2022 р.). У 2022 р. також мала місце тенденція до помірнього зростання, індукуючи збільшення на 13,6% у порівнянні з 2021 р. У контексті розподілу ринкових часток серед банків, що входять до іноземних банківських груп протягом 2020-2023 р., АТ «Райффайзен Банк Аваль» посідає лідируючі позиції. Його частка становить майже 26% серед банків іноземних груп та 7% у загальному контексті банківської системи.

Загальний фінансовий результат банківських установ за період 2020-2023 рр. наведено на рис. 2.7. Отже, відбулося зростання з 2018 до 2019 рр. на 31,1 млрд грн, падіння у 2020 р. на 18,7 млрд грн, суттєвий приріст у 2021 р., а саме майже в два рази, та суттєве скорочення в перший рік повномасштабного вторгнення рф, тобто в 2022 р., а саме з 77,4 млрд грн до 21,9 млрд грн, тобто на 55,5 млрд грн або на 55,5%, та подальшого відновлення у 2023 р., а саме до 86,5 млрд грн, тобто на 64,6 млрд грн або в 3 рази.

**Рис. 2.7. Динаміка чистого прибутку банків за період 2020-2023 рр.,
млрд грн**

Джерело: складено автором на основі даних НБУ.

Таким чином на підставі проведених досліджень можна констатувати, що показник прибутку після оподаткування переживав зміни протягом вивченого періоду. Аналіз даних 2022 р. вказує на те, що банківська система України зазнала стагнації, реагуючи негативно на посилення військової агресії Росії проти України. Дані свідчать, що близько половини банків, що належать до іноземних груп, зареєстрували втрати в 2022 р., хоча до цього вони демонстрували імпресивне фінансове зростання.

В рамках оцінки банківської діяльності розглянемо рентабельність капіталу для різних груп банків (рис. 2.8). За даними 2023 р., іноземні банки показали ROE на рівні 22%, що свідчить про їх стабільність та відновлення діяльності на українському ринку. Приватні банки також демонструють показник рентабельності вище встановленого стандарту в 15%. Найменший негативний вплив кризи відчували державні банки.

Таким чином, функціонування іноземних банківських груп на території України за останні роки демонструє стійкий розвиток. Враховуючи ці дані, можна стверджувати, що іноземні банківські групи зберегли своє присутність на українському ринку навіть після кризи 2022 р. Вони не тільки уникли відходу після очищення системи від проблемних банків, але й сприяли її стабілізації та продовжують покращувати свою діяльність.

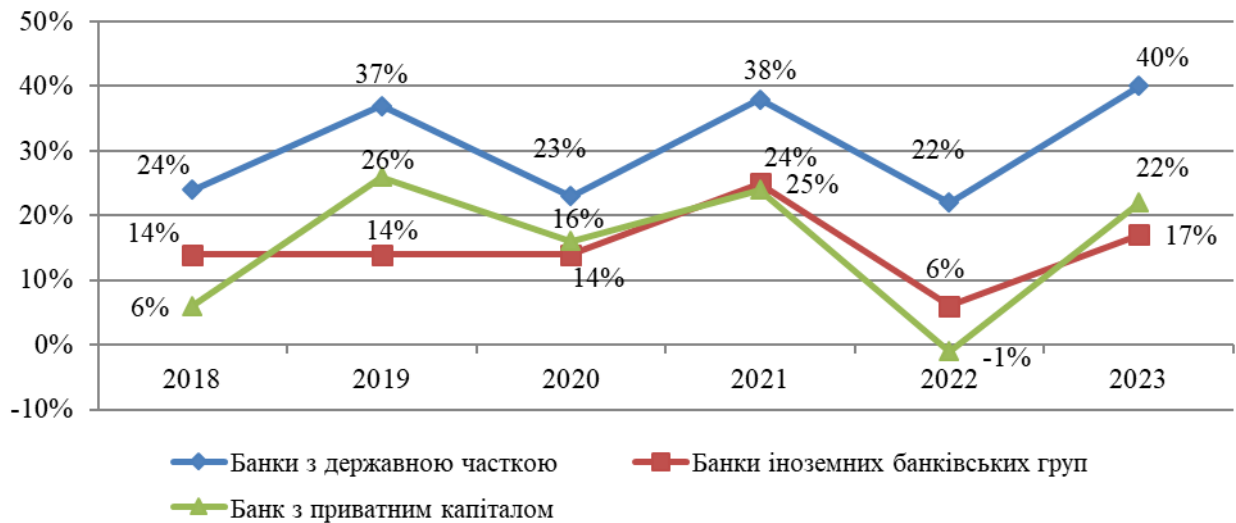

Рис. 2.8. Динаміка рентабельності капіталу банків за період 2020-2023 рр., млрд грн

Джерело: складено автором на основі даних НБУ.

Тож, особливо слід звертати увагу на те, що присутність на українському ринку міцних банків із зарубіжним капіталом, що пропонують доступні кредитні ресурси та якісне обслуговування клієнтів, може зміцнити своє положення у керуванні напрямками та процесами використання кредитних ресурсів у секторі реальної економіки [21]. Це, у свою чергу, може зменшити здатність не лише місцевих комерційних банків, але й НБУ втручатися в розвиток української економіки.

Висновки до розділу 2

Встановлено, що оцінка ефективності діяльності банківських установ з іноземним капіталом та їх вплив на стан банківської системи України включає в себе аналіз фінансової стабільності, рентабельності та конкурентоспроможності цих установ. Також проводиться оцінка їхнього впливу на загальний розвиток банківського сектору країни, включаючи можливі ризики та перспективи довгострокового зростання.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Вище проведене дослідження продемонструвало, що для умов нашої країни, питання формування банківського іноземного капіталу, а також відкриття філій іноземних банків набуває особливої гостроти та актуальності зважаючи на перспективу більш тісної євроінтеграції та в цілому проникнення у глобальний економічний простір. Враховуючи вітчизняні реалії, найбільш корисним буде застосування досвіду зарубіжних країн стосовно розширення присутності іноземних банків та найкращих практик державного регулювання даного сектору.

Зазначимо, що проникнення іноземного капіталу до банківської системи зарубіжних країн відбувається доволі швидкими темпами [21]. У низці зарубіжних країнах, головним чином Центральної та Південно-східної Європи, має місце відкритість банківського сектору для іноземних інвесторів, для чого, уряди багатьох східноєвропейських країн спростили або навіть зняли практично всі існуючі бар'єри та обмеження стосовно функціонування іноземних банків, в той же час їхні ринки стали відкритими для залучення іноземних інвесторів [21].

Підвищення капіталізації вітчизняних банківських установ має велике значення для стійкості та ефективності функціонування банківської системи країни. Зміцнення фінансової бази банків дозволяє їм відповідати на виклики та ризики, що можуть виникнути в процесі їхньої діяльності, а також активно сприяє розвитку економіки загалом. Підвищення рівня капіталізації банків вимагає розробки та впровадження ефективних стратегій та механізмів, спрямованих на збільшення їхнього капіталу. У цьому контексті важливо розглянути різні напрямки та інструменти, які можуть бути використані для досягнення цієї мети та забезпечення стійкого розвитку банківського сектору.

Для розробки пропозицій щодо підвищення капіталізації вітчизняних банківських послуг, проведемо SWOT-аналіз вітчизняних банківських установ (дод. А).

Зокрема, слабкі сторони банківської системи України включають низьку довіру до неї з боку населення через високий рівень корупції та несправедливі практики деяких банків. Обмежений доступ до кредитів для підтримки бізнесу та населення також ускладнює розвиток економіки. Висока концентрація ризиків у деяких банках та обмежений доступ до фінансових послуг у певних регіонах країни створюють додаткові виклики. Нестабільність економічного та політичного середовища може поглиблювати ці проблеми та створювати нові.

Можливості для банківської системи України включають розширення ринку послуг через розвиток нових продуктів та послуг, зростання фінансової грамотності населення, розвиток технологій для полегшення доступу до банківських послуг, стимулювання інвестиційного клімату та розширення ринків управління активами. Ці можливості можуть сприяти залученню нових клієнтів, підвищенню ефективності діяльності та розвитку банківської системи в цілому.

Загрози для банківської системи України включають економічні нестабільності, політичну нестабільність, валютний та кредитний ризики, а також кібербезпеку та шахрайство. Ці фактори можуть негативно вплинути на фінансову стійкість банків та спричинити втрати для клієнтів, підірвати довіру до банківської системи та ускладнити її функціонування. Тому важливо, щоб банки та регулятори приділяли належну увагу цим загрозам і вживали відповідні заходи для захисту системи та клієнтів.

Проведений аналіз SWOT-аналіз банківської системи України та вивчення зарубіжного досвіду вказує на функціонування іноземних банків у зарубіжних країнах шляхом не перешкоджання діяльності регулювальними органами [27].

«Активним є розвиток іноземних банків на зарубіжних ринках у Європейських країнах, де іноземні банки створюють дочірні структури та свої

філії. Використовуючи досвід зарубіжних країн, зокрема США, Німеччини, Франції, країн Східної та Центральної Європи, можна поліпшити стан банківської системи України. Найперше треба і далі проводити її реформування» [21].

«Наявність банківського сектору з ефективним регулюванням і контролем відповідно до міжнародних вимог та стандартів є однією з головних передумов стимулювання припливу іноземних капіталів, розвитку вітчизняного банківського капіталу, підвищення економічного зростання й надзвичайно важливим є створення в Україні відповідної системи банківського нагляду, вироблення необхідних механізмів регулювання та валютного контролю» [27].

«Розгляд досвіду залучення іноземного банківського капіталу в зарубіжних країнах засвідчив, що іноземні банківські інвестиції сприяють розвитку та поліпшенню основних показників банківської системи, а безпосередньо проникненню іноземного капіталу в банківську систему зарубіжних країн сприяли: макроекономічна стабілізація (реформи, пов'язані зі стабілізацією рівня цін, валютного курсу, державного бюджету тощо); мікроекономічні реформи (створення життєздатного ринкового середовища шляхом приватизації державних підприємств, лібералізація цін, підвищення відкритості економіки); реформування інституціональної структури економіки (прийняття необхідних змін до законодавства, забезпечення ефективного механізму державного регулювання економіки тощо)» [21].

«Привабливими для іноземних банків є закордонні ринки, на яких відбуваються помітні економічні та політичні зміни, коли значна частина населення неохоплена банківськими послугами. Саме тоді іноземні банки вбачають перспективи розвитку власної діяльності й отримання прибутків від здійснення банківських операцій і надання послуг» [2]. Залучення іноземного капіталу в країні сприяє підвищенню розвитку банківської системи й економіки.

Висновки до розділу 3

1. Зарубіжний досвід у сфері регулювання іноземного капіталу банківської системи включає в себе аналіз правового та інституційного середовища, яке регулює функціонування іноземних інвестицій у банки. Це охоплює вивчення законодавства, політики та механізмів, що регулюють інвестиційні процеси, а також моніторинг досвіду різних країн з метою визначення оптимальних підходів до регулювання іноземного капіталу в банківській сфері.

2. Напрями підвищення капіталізації вітчизняних банківських установ включають в себе різноманітні стратегії та заходи, спрямовані на збільшення капіталу банків з внутрішніх та зовнішніх джерел. Це може включати залучення нових інвестицій, реформування банківського сектору, вдосконалення управлінської діяльності та розробку стратегій розвитку з метою зміцнення фінансової стабільності та підвищення конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ

1. Узагальнюючи вище описане відмічено, що присутність іноземного капіталу в економічній системі країни може свідчити про макроекономічну стабільність та підвищений інтерес інвесторів до інституційної структури держави. При цьому політична стабільність нації має більше значення для інвесторів, ніж рівень демократизації.

2. Інтеграція іноземних банків у національний фінансовий сектор може мати позитивні економічні наслідки, але важливо забезпечувати умови рівноправної конкуренції для місцевих фінансових установ. Отже, необхідно розуміти, що первинною метою іноземних інвесторів є забезпечення вищої дохідності для їх акціонерів, а не стратегічний розвиток країни-господарки.

3. Статистичний аналіз засвідчив, що провідні банківські установи із зарубіжним капіталом в Україні асоціюються з такими європейськими державами як Австрія, Франція, Велика Британія та ін. Результати аналізу показують, що іноземні банківські групи формують приблизно третину загального портфелю активів, власного капіталу та інших ключових показників національної банківської системи. Їх стратегія часто концентрується на кредитуванні корпоративного сектору, зокрема крупних компаній. Також слід відзначити, що показники рентабельності цих банків в рамках економічних нормативів, встановлених НБУ ілюструють їх внесок у збереження стабільності банківської системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бездітко Ю. М. Оцінка показників присутності іноземного капіталу у банківській системі України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 2 (19). С. 305-314.
2. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика: навчальний посібник. Ужгород: УжНУ «Говерла». 2018. 364 с.
3. Вовчак О. Д., Дмитренко І. Б. Урахування ризику концентрації у рамках концепції внутрішньої процедури оцінки достатності капіталу банку: методологічний і прикладні аспекти. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. №2 (38). С. 11-20.
4. Ганзюк С. М. Фінансовий ринок: конспект лекцій. Кам'янське: ДДТУ. 2022. 64 с.
5. Гатаулліна Е. І. Проблематика розвитку фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. №50. 2023. URL.: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2380>
6. Гладких Д. М. Ключові проблеми капіталізації банківської системи України та напрями її зростання. *БізнесІнформ*. №5. 2021. С.327-333.
7. Гой Ю. Ю., Теребух М. І. Діяльність банків з іноземним капіталом в Україні. Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність. 2021. Т. 1. С. 42-44.
8. Гордієнко Л. А., Сарана Л. А. Сценарії функціонування банківської системи України в умовах пандемії COVID-19. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». 2021. №29. С. 75-81. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-12)
9. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#top>
10. Гостева О. Ю., Гришко В. В. Урахування зарубіжного досвіду щодо гарантій іноземним інвесторам в Україні в умовах сталого розвитку. *Економіка та право*. 2020, №2. С. 77-83.

11. Демчук Н. І., Довгаль О. В., Владика Ю. П. Банківські операції: навчальний посібник. Дніпро: Пороги. 2017. 461 с.
12. Діденко І. В., Єфіменко А. Ю. Аналітична оцінка індикаторів капіталізації банківської системи та макроекономічної стабільності в Україні. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. №2. С. 118-125
13. Іваніцька М. О., Драган О. О. Іноземний капітал у банківській системі України. *Наукові пошуки молоді у XXI столітті*. 2021. С. 32-34.
14. Іванов С. Особливості банківських інновацій. *Причорноморські економічні студії*. 2018. №30. С. 73-80.
15. Івасів І. Фінансова стійкість банків в умовах високої волатильності ринків. *Вісник КНТЕУ*. 2018. №2 (118). С. 48-53.
16. Кавецький Я. О. Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи України. *Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації*. 2018. С. 21-23.
17. Копилюк О. І., Музичка О. М. Банківські операції. Центр навчальної літератури. 2020. 536 с.
18. Криклій О. А., Лор А. К. Достатність капіталу банку: фактори впливу та зовнішній механізм забезпечення. *Ефективна економіка*. 2020. №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8398>
19. Кулиняк І. Банки з іноземним капіталом: рейтингування та роль у забезпеченні сталого розвитку фінансового сектору України. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. №3. С. 36-50.
20. Куліш Г. П., Кірсенко Ю. В. Механізм формування капіталу банку в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №17. С. 672-676.
21. Куровська Н. О., Пшенишна К. В. Перспективи залучення іноземних інвестицій в український бізнес. *Бізнес Інформ*. 2023. № 12. с. 89-95. URL: file:///C:/Users/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%8F/Desktop/08062024/business-inform-2023-12_0-pages-89_95.pdf

22. Лисенок О.В. Удосконалення сутності та класифікації власного капіталу банку. Формування ринкових відносин в Україні. 2020. №1 (224). С.24-30.
23. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://minfin.com.ua>
24. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. Банківські операції: підручник. Київ: КНЕУ. 2018. 608 с.
25. Національний банк України «Дані наглядової статистики: згруповані балансові залишки банків України». URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Aggregation_new.zip
26. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua>
27. Недільська Л. В., Куровська Н. О., Куровський О. Є. Особливості капіталізації ринку цінних паперів в Україні. БізнесІнформ. 2023. №1. С. 145-151. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001393057>
28. Неівестна О. В. Проблеми капіталізації банківської системи України та рекомендації щодо їх вирішення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. С. 141-144
29. Огляд небанківського фінансового сектору. Лютий 2024 рік. URL: <https://bank.gov.ua>
30. Прасолова С. П. Порівняльна оцінка конкурентної позиції вітчизняних та іноземних банків на ринку України: актуальні аспекти. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2021. №1 (102) С. 51-60.
31. Приказюк Н. Сацюк М. Банки з іноземним капіталом в Україні: суперечності та перспективи розвитку. Економічний аналіз. №1. 2020. С. 183-191. URL: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.01.183>
32. Про банки і банківську діяльність: закон України №2121-III від 07.12.00 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#top>

33. Про розподіл банків на групи: рішення комітету №40 від 05.02.21 р..
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr040500-21#Text>
34. Прокопенко Н., Мирончук В., Шепель І. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. Економіка та суспільство. 2022. №41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33>
35. Радова Н. В. Достатність капіталу у забезпеченні фінансової стабільності діяльності банків України. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. №11-12 (288-289). 2021. С. 56-67
36. Ситник Н. С., Стасишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Банківська система: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2020. 580 с.
37. Сова О. Ю., Якімова І. Л. Пріоритети капіталізації банківської системи України. БізнесІнформ. № 2. 2020. С. 343-350
38. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року.
URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4
39. Табенська Ю.В. Іноземний капітал в банківському секторі України. Інвестиційно-інноваційна діяльність. Інтелект ХХІ. №3. 2018. С. 126-128.
40. Тихий О. Г. Оцінка діяльності іноземних банків в Україні. Економіка та суспільство. №55. 2023. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2876>
41. Торбич Б. В., Волос М. В., Гарбуз М. О., Соколов А. В., Солодкий І. С., Якубець М. Р. Принципи покращення інвестиційного клімату в умовах воєнного стану. Академічні візії. №27. 2024. С. 1-8.
42. Хома І., Папірник С. Вплив іноземного капіталу на стабільність банківської системи України. Економіка та суспільство. 2022. №43. URL: doi: 10.32782/2524-0072/2022-43-10.
43. Яковенко І. Оцінка впливу іноземного капіталу на діяльність АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК». «Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку», Львів: Львівський національний університет природокористування. 2024. С. 232-234.

44. Яковенко І. Перспективи залучення іноземного капіталу в банківську систему України. Фінансове забезпечення економіки : матеріали VII науково-практичної студентської конференції, 30 травня 2024 р. Житомир: Поліський університет. 2024. С. 116-118.